
Karel Müller

Doc. Ing. Karel Müller, CSc., působí na společenskovedním modulu [FHS UK](#), v letech 2002–2007 byl též proděkanem pro zahraniční styky. Odborně se věnuje tématům sociologie vědění, sociologie institucí a problému modernizačních procesů. Přednáší pro bakalářské, magisterské i doktorské studenty v rámci oborů *Studium humanitní vzdělanosti, Studia občanského sektoru, Řízení a supervize v sociálních a zdravotnických organizacích, Genderová studia, Environmentální studia a Historická sociologie* v kurzech *Úvod do sociologie, Kvalitativní metody sociologického výzkumu, Sociologie institucí, Sociologie organizace pro občanský sektor, Sociologie vědění* aj.

Pane docente, z toho, že máte titul inženýra, a z toho, že jste získal docenturu na Vysoké škole ekonomické, by se dalo usuzovat, že nejste tak úplně sociolog, jak to vypadá podle Vaší činnosti tady. Jaká je tedy oblast Vašeho odborného zájmu?

Překvapilo mě, že jste si toho všimla. Vždycky, když po mně kolegové něco žádají nebo mě hodnotí, tak je upozorňuji: „Všimněte si, že jsem taky inženýr!“ Moje zkušenost je z tohoto hlediska hodně praktická, ekonomická. Slabší půlku své kariéry jsem věnoval ekonomii – jednak jsem absolvoval VŠE a jednak jsem dělal doktorát na Ekonomickém ústavu Akademie věd. Tím ale moje ekonomická orientace končí, protože jsem před šedesátým osmým rokem nastoupil do Akademie a tam jsem se dostal do týmu akademika Radovana Richty, který se věnoval sociálním souvislostem vědy a techniky.

Ten tým byl spojen s politickými změnami v šedesátých letech a představoval velmi zajímavý projekt mezioborového zkoumání, který měl podnítit přírodní vědce, techniky, sociální vědce, ekonomy a filozofy ke společným diskusím o problémech doby, a jedním takovým problémem byla věda a technika. Byl to problém, který v akademické oblasti vznikl zejména ve Spojených státech v souvislosti s průběhem 2. světové války. Tehdy se ukázalo, že se válečné soupeření stává do značné míry závislým na technice, mluví se o pojmu industrializace války. Fakticky to znamená uplatnění velmi dokonalých, ale totálně destruktivních prostředků válčení, které pak byly uplatněny ve střetu Spojené státy - Japonsko, totiž atomových zbraní. Z toho vznikla potřeba tyhle věci prozkoumat, protože šlo jednak o jejich destruktivní živel, úvahy, že to může ohrozit lidský rod a přírodu, ale také o to, že to může sloužit člověku. Tak v západních zemích začaly velké diskuse, co že ta věda vlastně je a jakou má perspektivu. V socialistických zemích byl zájem o vědu spíš ideologický, protože v Marxově učení byla myšlenka, která je pořád velmi aktuální, totiž že věda se stane určující výrobní silou a že lidské zdroje budou omezené, a to včetně jejich fyzického nasazení. Příroda ale bude také omezená – požadavek ekonomického růstu, který je pro ekonomické myšlení formativní, nemůže být z hlediska zdrojů surovin uspokojen.

Takže tohle téma o vědě a technice vzniklo a já jsem se po určitých peripetiích – nebyl jsem zrovna dělnického původu, spíš naopak, a měl jsem problémy najít místo – dostal v šedesátém sedmém do tohoto týmu a začal se tím zabývat. Ale to už jsem opustil ekonomickou badatelskou perspektivu a věnoval se téhle nové výzvě: jaké jsou filozofické, historické, sociální a ekonomické souvislosti fenoménu vědy a techniky, které jsou stále významnější silou ovlivňující společnost.

Sociolog se z Vás tedy stal díky práci v tomto týmu.

Ano, ano. Díky tomu týmu jsem se začal věnovat otázkám sociologie, historie a filozofie. I po prověrkách v šedesátém osmém roce jsem se tam udržel, byl jsem spíše začátečník, a potom jsem pracoval po celou dobu normalizace v Ústavu filozofie a sociologie, takže jsem byl víc v kontaktu s filozofy a sociology. Evidentně se tam ukázalo, že pokud chceme porozumět tomu, co je to člověk a co jsou sociální vztahy, proč se formují nejrůznější sociální útvary, skupiny a celky, tak sociologie k tomu má nejbližší. A tyhle otázky jsou důležité pro porozumění univerzalitě vědeckého vědění. Ale také jsem stále byl v kontaktu s filozofováním, čili já dělám sociologii, která je spíš kulturní a hermeneutická, jak se to praktikuje na naší fakultě. My neděláme tu tvrdou, já bych řekl odbornickou sociologii, ale sociologii, která čerpá z humanitních témat.

Vnímáte v tomto smyslu jako obohacení, že máte i ekonomické vzdělání?

Určitě. Já jsem přišel učit na vysokou školu, až když jsem byl na sklonku badatelské kariéry, většinu svého života jsem dělal výzkum. V něm jsem se snažil spojit ekonomické vědění se sociologickými interpretacemi a určitým hodnotícím rámcem, který nabízí filozofické uvažování. Zaměřoval jsem se na to, jak mobilizace vědy a techniky souvisí s moderní společností, která usiluje o růst, o změnu, nechce být stavovskou společností, která by byla pevně strukturovaná, chce být mobilní a emancipační. To znamená, že lidé se mají snažit, mají být aktivní a mají se vyvazovat z určitých struktur, mají být stále svobodnější. To je výzva osvícenství a moderní doby. Na rozdíl od metafyzického středověkého vědění, které bylo stálé, má v sobě moderní vědění potenciál růstu, stále nových poznatků, a to je klíčové. A teď je otázka, jak tenhle trend usilování o novost přijímají ostatní instituce – ekonomické, politické, kultura. Jak souvisí ten tah k novosti s tradicí, která výrazně ovlivňuje naši každodennost.

Než jsem začal přednášet, tak jsem ty problémy zkoumal výzkumně a ještě nedávno jsem spolupracoval s ekonomy na problému inovací. Snažil jsem se je přesvědčit, že inovace nejsou důležité jenom pro ekonomický růst, ale že také mají určité souvislosti s tím, jak jsou společnost, nejrůznější sociální skupiny i každodennost člověka schopny přijímat technicky zprostředkovanou novost. Jak to nové souvisí s tím, že žijeme život víceméně v rutinách, v určitých stabilizovaných vzorcích chování, které nám zajišťují pocit bezpečí, a jak tenhle pocit souvisí s tlakem poznávat a dělat něco nového. To, že jsem to řešil spolu s ekonomy, je důležité, protože ekonomická věda má v tomto smyslu mnohem větší zkušenost, jak využívat vědu a techniku. Věda a technika jsou klíčový výrobní faktor. Suroviny jsou omezené, lidé už nechtějí tolik dřít, čili co zbývá? Jedině vymýšlet nová řešení. V ekonomické sféře se musí soutěžit zejména prostřednictvím inovací.

K čemu jste tedy došli? Jaký vliv má inovace na stále sociální instituce? Rozpadají se? Dochází k nějakým prudkým či hlubokým změnám?

To je dobrá otázka. To, k čemu se dochází, je, že se ukazuje, že všechno, co je ekonomicky využito pomocí techniky, vede k urychlování, k růstu a ke zlepšení situace, ale že je také důležité, že všechny tyhle ekonomické změny mají sociální důsledky. Člověk musí být jinak kvalifikován, mění to způsob života a má to velmi rozsáhlé makrosociální důsledky. Dnes už nemůžeme o společnosti říct, že je vrstvená z nějakých třídních či profesních hledisek, naopak všechna tato třídění se v důsledku rychlých změn v prostředcích lidské aktivity bourají a mizí a společnost se utváří nově podle vztahu k vědění: vznikají skupiny lidí, kteří jsou vyzbrojeni analyticky, a ti, kdo jim nestačí, zůstávají pozadu a nejsou tak výrazně hodnoceni.

Došli jsme tedy k tomu, že technicko-ekonomický růst vyvolává nejrůznější sociální důsledky a že se v různých sociálních formách hlásí ke slovu. Když jsou třeba ekologické nebo antihumánní, tak to ekonomický rozvoj brzdí a vzniká otázka, jestli je růst ten klíčový parametr, na který bychom se měli dívat. Odpověď je, že nejde o růst, ale o směr, o způsob změn prostředků jednání. Jde o to, že lidské souvislosti vědy a techniky neznamenají, že se lidé těmto prostředkům jen přizpůsobí, ale, také že je tvarují, dávají jim určitý směr. Stávají se důležitou součástí tvorby vědění, říkají, že tohle ne, ale tohle ano.

A co tedy ano? Jakým směrem se vydat?

To záleží na tom, jakou máme představu dobrého lidského života. S ohledem na kulturní význam techniky pomáhá odborné sledování negativních důsledků, které vedou k onomu ne. Poslze se vynořují sebevědomější požadavky na humanizaci technických změn. To je zřejmé v případě biotechnologických výzkumů: omezují se s ohledem na negativní důsledky a filtrují se s ohledem na důsledky pozitivní (např. léčba nemocí). Postupně vzniká i potřeba vyjasňovat si představu o člověku s ohledem na prostředky moci, kterých dosáhl. Zkoumání inovací klade zkrátka jiné otázky než technická a ekonomická vize růstu a stále dokonalejší techniky. Zkoumání, které je víc sociologické a humanitní, ukazuje právě na to, že už nejde o růst, ale o směřování a reflexivitu, kterým napomáhá určitá sociální i poznávací diversifikace, a to je, řekl bych, nezbytný obecnější filosofický přínos do uvažování o vědě a technice.

Myslíte si, že je tato zpětná vazba dostatečná? Nezůstáváme pouze u jakéhosi zdviženého ukazováku, zatímco obecné povědomí o tom je nedostatečné? Mně se to tak z laického úhlu pohledu trochu zdá.

To je také dobrá otázka, protože člověk se na ty věci dívá podle toho, jak je reflektuje v prožívané zkušenosti, v médiích a podobně. Řekl bych, že tady jsou dvě hlediska, která ovlivňují domácí situaci. Jedno souvisí se způsobem transformace v České republice a v postsocialistických zemích, které v podstatě převzaly ideu kapitalismu devatenáctého století. Ta byla sice doporučována Mezinárodním měnovým fondem a odzkoušená v zemích Jižní Ameriky, avšak její uplatnění na středoevropskou situaci bylo problematické. Struktury, které tu jsou usazeny, sice prošly reálným socialismem, v jihoamerických zemích to byly fašistické režimy, ale přeci jen zde byly letitější; tady se už od 10. – 11. století rozvíjely formy rozděleného a sdíleného vládnutí, čili společnost tu byla z hlediska mocenských a kulturních souvislostí mnohem robustnější ke zvládnutí sociální transformace. Západní sociologie, což je to druhé hledisko, mluvila o jednodimenzialitě a říkala „Pozor, věda a technika z nás dělají v kapitalistických poměrech jednorozměrného člověka.“ Tady, i když věda a technika byly socialismem nějak deformovány, skutečnost přesto zůstávala vícedimenzialní a převzetí kapitalismu devatenáctého století přineslo konflikt, který dezorientuje lidi. Lidi to reflektují, vidí, že je tady možné podnikat, ale také vidí, že tu vznikají oligarchizační procesy, že najednou je bohatství v rukou malé skupiny, a kladou si otázky, jestli je to sociálně přijatelné a spravedlivé, a z toho vznikají obtížně zvladatelné politické boje.

Kapitalismus devatenáctého století se totiž zvlášť po druhé světové válce výrazně proměnil. Důležitá byla zejména 60. léta, kdy proběhl velký proces, který sociologové nazývají „tichá revoluce“. To byla kulturní změna, která přehodnotila pozici ekonomiky, vědy a techniky, kultury, způsobu života. Tam se ukázalo, že společnost musí více reflektovat sociální a lidské souvislosti své situace. V tom, jak se strukturovala sociologie, je vidět, jak společnost košatěla, jak se stala diferencovanější, schopnější reagovat na nebezpečí jednodimenziality. U nás je problém, že tyhle věci vlastně nejsou přitomny. Nejsou tady dostatečně silná sociální hnutí, alternativní skupiny, košatá protestní nebo vyvažující síla kulturních zdrojů, a to i ve vzdělání – příkladem je vznik FHS, která má obohacovat diskurzivní potenciál univerzity ve vztahu k ostatním fakultám, medicínským, právním a přírodovědním. Sociální rámec tvorby inovací je tu příliš úzký, než aby je mohl tvarovat k humanitněji orientovaným potřebám, tak abychom nebyli jejich otroky. Přispívá k tomu nejenom domácí zkušenost s kapitalismem, který nepřinesl tu zkušenost druhé poloviny 20. století, ale taky medializace. Ta je riskantní, protože nás sice o různých věcech informuje, už chápeme, že svět je nějak strukturovaný, ale přeci jen je tam nebezpečí jisté povrchnosti a emocionálně založené dramatizace. Dává se přednost dramatictější situacím před poskytováním informací, které učí uvažovat o souvislostech, aby si člověk řekl „jo, to je hrozný, ale jak tomu rozumět“.

Jak by se to dalo změnit?

To je otevřené. To, co proběhlo v západních zemích, ona tichá revoluce, díky které se vytvořily sociální infrastruktury, které umožnily, že lidé jsou schopni říct svůj názor, zorganizovat se, spolupracovat ve prospěch nějaké věci, které považují za důležité, nejenom se hádat, se pomalu dohání.

Takže je to spíš postupná pomalá změna, jakási celospolečenská zkušenost?

Bude to určitě proces na delší trať. Klíčová věc je, abychom zůstali v rámci západoevropské zkušenosti. I vstup do EU jednoznačně vyjadřuje to, co teď diskutuji. Myslím si, že postupně se ty věci prosadí. Důležité je, abychom si nehráli na to, že jsme nějaký most mezi východem a západem, na to, že jsme to „my Češi“, kteří mají jedinečné poslání. Vtipně k této metafoře poznamenává G. Simmel: „Most je dobrá věc, ale na mostě se nedá žít.“ Národní sebevědomí je tady zakořeněno a politika ho často nacionalisticky zneužívá, místo aby ho podporovala ve prospěch konkrétních výzev.

Myslíte si tedy, že celkově jdeme tím správným směrem?

No, někdy je z toho člověk smutný. (smích) Ale já to беру taky z hlediska praktické zkušenosti. Jednak mám studenty, můžu je ovlivnit, můžu s nimi diskutovat, můžu pozorovat, jak reagují. Tahle generace je otevřená a rozvažující, má zkušenost a dovede si věci zvážit. A jednak jsem v kontaktu s lidmi v obci, kde žijí, což je menší předměstská obec, kde se vede komunitní život, a tam vidím, že se do lokální politiky dostává spousta mladých, profesionálně i občansky kompetentních lidí, kteří tu kulturu evropského myšlení a jednání určitě nesou. Je tu ale stále ta tendence, jak profesor Sokol říká, že se pořád chováme spíš jako vesničané, ne jako městští lidé, chceme být v ohradě, v bezpečí, ve stádu a starat se o to, aby věci kolem nás byly v pořádku, a nechceme příliš riskovat. Jsem v tom optimista, i když se politika té nacionalistické noty, která dává člověku při tvorbě jeho identity jednoduché sebevědomé přesvědčení, velmi využívá. Vezměte si, co se teď dělo s tím hokejovým mistrovstvím. Atmosféra byla prosycená potřebou vítězství a zklamáním z prohry, i když jsem si všiml i hlasů oceňujících kvalitu hry, ze které se lze těšit a poučit. V současné propojenosti světa musíme být otevření a nahlížet na druhé ne jako na nepřátele, ale jako na někoho, od koho se můžeme něco dozvědět, s kým můžeme diskutovat, komu můžeme něco zajímavého říct. Nacionalismus vytváří nepřátele. S tím se ale Evropa dělat nedá, to je taky to 19. století, nepřátelství, velké války. Život ve válčení ale zvláště v moderní době, která vyvinula tak ničivé prostředky, nedává smysl. Vůči tomu, jak působíme na přírodu, jakou máme ekonomiku, vědu a techniku, je národ neadekvátní sociální rámec pro poznání a rozhodování.

Takže naše sociální vrstva jaksi zamrzla a teprve horko těžko dobíhá ekonomickou sféru?

Ano. Tak tomu také rozumím, když využívám své výhody, že se na ty věci mohu dívat nejenom čistě sociologicky, ale také ekonomicky a technicky, což dělám jak ve výzkumu, tak v přednáškách.

Ano, to je další téma, na které bych se Vás chtěla zeptat. Učíte neuvěřitelných 18 předmětů na 8 různých katedrách a modulech. To je obdivuhodné. Je v tom nějaký jednotící prvek, něco, co byste chtěl předat všem svým studentům? Nějaká taková otevřenost a dialogičnost, o níž mluvíte?

Ano, ano. Ono v těch osmnácti je hodně překladových seminářů a důležitých knih. Je pravda, že jsem hodně přednášel na magisterských katedrách, protože ty se zakládaly a kolegové potřebovali pomoc. Možná bych k tomu měl předeslat, že jsem byl dlouho v Akademii věd, kde se dělal jenom výzkum, a až před šedesátkou jsem přešel sem na fakultu. Měl jsem, řekl bych, jakousi osobní zkušenost, že se sociální vědy nedají dělat jenom jako výzkum, a nutkání spojit badatelskou činnost také s přednášením.

Takže to teď doháníte?

Ano, taky doháním. (smích) Protože člověk něco dělá ve vymezené badatelské oblasti, napíše o tom, co vyzkoumal, někdo si toho všimne, občas dojde k diskusi a to je všechno. To z hlediska užitku, který člověk vytváří, není příliš povzbuzující. Sociální vědy určitě potřebují, aby člověk přednášel. To je styk s budoucí sociální realitou. Současný sociální vědec musí být i angažovaný, užitek se nedá jen napsat do nějakých formulí. Čili přednášení je důležité také pro to, abych vnímal, jak rostu jako badatel: nejenom někomu něco předávám a on se z toho může poučit, ale pro mě to, co přírodovědec dělá a ověřuje v laboratoři, je to přednášení – ověřuji si tím, jestli je to, co říkám, k něčemu. Samozřejmě je důležité být angažovaný i v dalších sociálních procesech, ale tady se nabídla možnost být se studenty a mně se zdálo, že to vyhovuje mému naturelu. Chci tedy bádát, porozumět těm věcem, ale také si ověřovat, jestli tohle svoje vědění můžu sdílet s někým druhým. To jsem tedy doháněl. Proto jsem také byl ochotný pomáhat kolegům v magisterských programech – abych si tento přístup k bádání ověřoval.

To jednotící na všech těch kurzech je sociologická interpretace moderní doby. Zastávám postoj, že pokud chceme být badateli v kontextu moderní vědy, tak je třeba kombinovat teorii a empirii. Není možné být jenom teoretik nebo jenom člověk, který sbírá data. Aby sociologie byla užitečná, jak pro studenty, tak pro společnost, tak to musí propojovat. To je v sociologii poměrně velká inovace, kterou přinesl Giddens, anglický sociolog, který sleduje strukturační přístup, tedy zkoumá, jak nás struktury determinují a jak my můžeme ty struktury praktikovat a měnit. Zkoumá, co všechno působí ve společnosti, aby to umožňovalo pochopit jak ty souvislosti, které nás determinují, třeba to, že se rodíme do jazyka a do určité společnosti, tak určitou míru svobody, ke které vyzývají hodnoty západní kultury, totiž právo, individualita, hodnota člověka, kterou nelze instrumentalizovat. Právě tyhle koncepce moderní společnosti, které chtějí porozumět strukturám, které tady působí, a jejich dopadu na člověka a tomu, jak může být s ohledem na ně svobodný, jsou v mých přednáškách to jednotící.

Když už jsme u tématu vyučování – jak jste se dostal na FHS?

Když jsem sem přešel z Akademie věd, tak fakulta ještě nebyla fakultou, tenkrát to byl Institut základů vzdělanosti, čili já jsem byl víceméně u počátků téhle iniciativy, která vzešla od Zdeňka Pince a profesora Sokola. Mám tu několik kolegů, kteří sem také přešli z Akademie. V devadesátých letech totiž probíhaly redukce institucí, které se považovaly

za nadbytečné, a Akademie v tom byla iniciativní a sama redukovala obory, které nepasovaly do nového profilu, takže na Ústavu filosofie a sociologie proběhlo redukcí hodně. Pak tam byl založen Kabinet pro studium vědy a techniky, kde jsem pracoval, a když vznikla možnost přejít sem, tak jsem toho využil. Nějakou dobu jsem ještě přednášel v Holandsku, takže jsem si mohl do jisté míry ověřit zkušenosti, které už jsem měl z výzkumu, také v oblasti přednášení a v provozu univerzit, a pak jsem nastoupil do Institutu. Zdálo se mi, že jsem udělal dobrý krok, a jsem rád, že k ustavení fakulty došlo; pro mne to byla možnost věnovat se otázkám, které jsme teď diskutovali.

Jak hodnotíte odlišnost FHS a jiných fakult či univerzit?

Důležitá věc je, že fakulta byla založena a přijata, což byl docela obtížný proces. Vztah výuky a výzkumu je totiž na českých univerzitách širší problém. Za první republiky se tento způsob organizování univerzit, a Karlovy univerzity explicitně, prosadil. Byly fakulty, které měly své ústavy, a ty ústavy dělaly výzkum. Profesori přednášeli a po přednášce se sebrali a šli do svého ústavu dělat experimenty. Prosadil se tam ten princip, který v tom období vznikl v Německu, a my jsme to rychle převzali, protože všechno, co se dělalo v Německu, se tady poměrně rychle přebíralo. Tohle narušila socialistická reforma univerzit, které měly být jenom učící instituce bez výzkumu, a výzkum se dělal v akademických věd. To je první odpověď k té Vaší otázce – univerzity byly po sametové revoluci v nesmírně obtížné situaci, protože byly bez výzkumu. V 90. letech se většina výzkumu odehrávala v akademických věd a v průmyslu a jenom malá část na univerzitách. V Evropě se ale ta německá zkušenost stala všeobecnou, čili aby naše univerzity mohly spolupracovat s těmi západoevropskými, musely posílit svůj výzkum, což se skutečně stalo. To je, řekl bych, velmi dobrý počín, že v devadesátých letech vzrostl podíl univerzit na výzkumu z nějakých čtyř, pěti procent na celkovém podílu výzkumu České republiky na osmnáct až dvacet procent během deseti let. To byl ohromný výkon a tím se české univerzity staly konkurenceschopnými s těmi západními nebo se aspoň jejich pozice v tomto směru zlepšila.

Současně ale vznikla velká změna v růstu počtu vysokoškolských studentů, což bylo potřeba, abychom srovnali krok s evropskou situací. U nás byl podíl lidí v adekvátní věkové kohortě, to znamená mladých lidí v rozmezí osmnácti až pětadvaceti let, kteří studovali vysokou školu, ve srovnání s Evropou nízký. V Americe je to skoro čtyřicet procent, v západní Evropě třicet procent, u nás to bylo na počátku devadesátých let pouze dvanáct procent. Teď už jsme doskočili, už se to zlepšilo, ale oba dva tlaky na vysoké školy – obnova výzkumu a reakce na růst počtu studentů – hodně zkomplikovaly pozici učitelů. Učitelé museli učit stále víc studentů a zároveň měli dělat výzkum. Určitou příznivou i nepříznivou okolnost představoval vznik soukromých vysokých škol, které pomáhaly zvyšovat podíl mladých lidí s vysokoškolským studiem, ale velmi liberální přístup zase vedl k tomu, že jejich rozsah nedoprovázela kvalita výuky. Nové vysoké školy nemají smysl, dokud nejsou obsazené těmi učiteli, kteří dovedou učit a zároveň bádát. Tento nárok byl obvykle plněn tzv. létajícími profesory, což zase oslabovalo kapacity veřejných vysokých škol.

Situace je nepříznivá i pro novou generaci učitelů, kteří přicházejí na vysoké školy. Po nich se žádá, aby byli konkurenceschopní z hlediska způsobu učení a z hlediska výzkumného výkonu, ale když si chtějí založit rodinu, tak potřebují prostředky, které jim plat učitele určitě nedá. Takže celá ta západoevropská normálnost, to, že univerzity dovedou obsloužit třicet, čtyřicet procent mladých lidí z adekvátní věkové kohorty a že dělají výzkum, vyplývá z toho, že jsou bohaté. My se s nimi snažíme držet krok, ale s malými prostředky, které vysilují lidi. To si myslím, že je strukturální problém, který tady hrozí.

Nicméně když se na to podívám z hlediska lidí na naší fakultě, tak musím říct, že se tu ten problém řeší poměrně dobře. Mladí lidé jsou docela dobře odměňováni, ve výzkumu se ukázalo, že fakulta je schopná ho odvádět a prezentovat, a v učení jsme, řekl bych, na přední linii. Učíme tady humanitní obory, to vzdělání má být určitým nástrojem, který člověku umožní, aby se zorientoval ve společnosti, aby nabyl kompetenci moderního člověka, to znamená, aby uměl čelit nejrůznějším interpretacím, tlakům, celému tomu informačnímu hluku, který ho obklopuje, aby si to dovedl zpracovat, aby těm věcem porozuměl a aby je využil jako zdroj svého záměru. Myslím si, že to je důležitý segment vzdělávání. Tenhle trend se na západoevropských univerzitách prosazuje od tiché revoluce, tedy už několik dekád. Výukové programy zde „nevyrábějí“ jen specialisty, ale připravují gramotné moderní lidi, kteří jsou schopni také reagovat na inovace, na něco, co se nedá naučit, co bude nové. Způsob výuky se skutečně vyvinul tak, že obsluhuje schopnost lidí být na trhu práce, ale i schopnost být občany a kultivovanými lidmi, a to je důležité. U nás převažuje hlavně idea, že vysoké školy by měly připravovat specialisty, být vysokými učilišti, aby jejich absolventi dělali výkresy existujících součástek, jenže než člověk dostuduje, tak už jsou součástky jiné a co s tím... Takže si myslím, že naše fakulta prosazuje určitý segment vzdělávání, který je perspektivní, a to mně vyhovuje, to se mi líbí.

Zbývá vám při všem tom zkoumání a přednášení také volný čas na nějaké koníčky?

Určitě, určitě! Já ty profesní věci už mám zažité a jsem schopen si je racionalizovat. Konkrétní výzkumy už mě ani tolik nebaví, ale přeci jen se ještě účastním vědecké činnosti, posuzuji nejrůznější práce v nejrůznějších redakcích nebo radách, takže ještě se snažím držet si krok, ale mám takovou zálibu, která je i dosti vyčerpávající, totiž vnoučata. Mám dva syny, kteří mají děti, a oba jsou angažovaní, takže se často ozve telefon a musím nastoupit jako pečovatel. Ale je to docela zábava, když člověk vidí, jak on vychovával svoje děti a jak tu teď jsou ty nové děti, je to taky škola. Člověk si teprve přes ta vnoučata uvědomuje, co dělal blbě a co mohl dělat líp, a poučí se i sociologicky! Jsou sociologové, kteří zkoumají právě vstup člověka do kultury, jak je to složitá a jaký je to zážrak, že se ten človíček za tři, čtyři roky naučí mluvit, že může komunikovat, že odpovídá na otázky. I když jsou někdy paličatí a těžko je s nimi komunikovat. Tak toto je taková povinnost, která mě taky částečně baví. Také pořád ještě sportuji, jezdím na kole, chodím po lese, hraji tenis. To, co mi asi schází, je využití rozmachu současné kultury, která tady je v dobrém stavu. Baví mě hudba, spíš klasičtější,

hodně jsem dřív chodil do divadla. Řekl bych, že život se stává tak muzikálním a dramatickým, že člověk se na to ani nemusí chodit dívat, že to prožívá každý den, tak zřejmě to je taky důvod, proč tyhle potřeby, které jsem dřív sledoval, tak trochu ustoupily do pozadí. (smích) Teď je ta doba skutečně poněkud dynamická, dramatická.

Takže nemusíme chodit do divadla, stačí si pustit zprávy. (smích)

No ne, taky vidět, co se děje, jak se ty věci dávají dohromady, jak se člověk domlouvá se sousedy, jak se lidi dovedou sejít u kytar a zazpívat si a cítit se dobře. Život se stal otevřenějším, takže je samozřejmě víc nabitý, a to nejenom zajímavostmi, ale taky nejrůznějšími ne zrovna příjemnými zkušenostmi. Tak je to dramatické a to drama je vždycky ze dvou stran.

Marie Hlaváčková
25. května 2015